

UITVOERINGSAGENDA GRONINGEN CIRCULAIR

2021-2025

INHOUD

INHOUD	2
INLEIDING	4
1 DOELEN EN AMBITIES	6
2 AANPAK	8
2.1 Visie en strategie: de kracht van Groningen	9
2.2 Vanuit verschillende rollen	9
2.3 Samen met onze partners	9
3 AGENDA	10
3.1 Bouw, het ontwikkelen van een circulaire stad	11
- Bouwopgave	11
- Bestaande bouw	11
- Nieuwbouw	11
- Slimmer ruimtegebruik	12
- Eigen vastgoed	12
3.2 Water en sanitatie; naar een circulair watersysteem	16
- Drinkwater	16
- Riolering en afvalwater	16
- Waterketen	16
- Energie en water	17
- Klimaat	17
3.3 Grondstoffenmanagement	20
- Geen afval meer in 2030	20
3.4 Evenementen als proeftuin	24
- Eigen organisatie	24
4 EN HOE NU VERDER	26
4.1 Hoe verder met circulairiteit?	27
4.2 En hoe verder met de integrale aanpak?	27
4.3 Met de sustainable development goals	28
4.4 Groningse donut	29
BIJLAGE	30

INLEIDING

Circulaire economie is een breed begrip, dat ook breed wordt ingevuld. Van afvalverwerkers tot farmaceuten tot klimaatwetenschappers, iedereen hanteert zijn eigen definitie van 'circulair'.

Dit maakt circulaire economie gelijk ook een complex verhaal. Meestal wordt het gezien als een economisch systeem waarin we de waarde van grondstoffen en producten zo lang mogelijk hooghouden, de kringloop economie.

Maar ook financiële resultaten en duurzaamheid hebben invloed op de circulaire economie. Vaak zien we dat de achtergrond en het perspectief van degene die de definitie heeft opgesteld invloed heeft op hoe er naar circulaire economie gekeken wordt. Alleen al vanuit onze organisatie kan er vanuit een smal perspectief (geen afval meer produceren) naar een breed perspectief (inclusief sociale aspecten, CO2 neutraal etc.) naar gekeken worden.

Het risico van deze complexiteit is dat we bevriezen, en geen stappen zetten, omdat het zo onoverzichtelijk en complex is. Maar dat is niet waar wij in geloven. Wij willen stappen zetten, vooruitgang boeken, en binnen de mogelijkheden die we hebben zoeken naar oplossingen.

Earth Overshoot Day is de dag dat alle grondstoffen die de aarde in één jaar kan leveren zijn verbruikt. Die dag zou dus op z'n vroegst op 31 december moeten vallen. Het Global footprint

Network berekent elk jaar wanneer die dag valt, zowel voor de hele aarde als afzonderlijke landen. In 1970 viel Earth Overshoot Day op 29 december. Bijna in balans dus. In Nederland viel Earth Overshoot Day in 2020 op 3 mei. Dat betekent dat als alle wereldburgers net zo'n consumptiepatroon als wij zouden hebben, we drie planeten aarde nodig zouden hebben.

In deze uitvoeringsagenda kiezen we er daarom voor zo pragmatisch mogelijk invulling te geven aan de uitvoering naar een circulaire economie.

Met in ons achterhoofd de wetenschap dat we lang niet volledig zijn, maar wel echt stappen maken op terreinen waar we het verschil ook kunnen maken. In juni 2020 heeft de gemeenteraad van Groningen de routekaart Circulaire economie vastgesteld. Een ambitieuze routekaart waarin we samen met bedrijven, kennisinstellingen en andere organisaties onderzocht hebben welke thema's als eerste aan bod moeten komen. Vanuit de gedachte dat alle kleine stappen ook een grote stap vormen.

Daarbij hebben we gebruik gemaakt van een zeer gedetailleerd onderzoek dat in 2019 voor Groningen is gedaan door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OECD) in het kader van het programma 'circular economy in cities and regions'. De OECD heeft hiervoor gesproken met ondernemers, onderwijs, overheid en belangengroepen over de kansen voor Groningen. Uit het OECD-traject kwam naar voren welke thema's kansrijk zijn voor Groningen. Deze thema's hebben we overgenomen in de routekaart, die in de zomer van 2020 is vastgesteld door de gemeenteraad.

We gaan achtereenvolgens in op de doelen en ambities, onze aanpak, welke opgaven uitdagingen er zijn om onze circulaire ambities verder te brengen inclusief agenda en als laatste een vooruitblik op hoe nu verder.

1 | DOELEN EN AMBITIES

De gemeente Groningen wil in 2050 volledig circulair zijn en in 2030 het gebruik van primaire grondstoffen halveren. Als definitie hebben wij het volgende in de routekaart gehanteerd.¹⁾

Wat is circulaire economie? Een circulaire economie is een economisch systeem van gesloten kringlopen waarin grondstoffen, onderdelen en producten hun waarde zo min mogelijk verliezen, hernieuwbare energiebronnen worden gebruikt en systeendenken centraal staat. Anders dan in het huidige lineaire systeem, waarin grondstoffen worden omgezet in producten die aan het einde van hun levensduur worden vernietigd. Het circulaire systeem kent twee kringlopen van materialen. Een biologische kringloop, waarin reststoffen na gebruik veilig terugvloeien in de natuur. En een technische kringloop, waarvoor product(onderdelen) zo zijn ontworpen en vermarkt dat deze op kwalitatief hoogwaardig niveau opnieuw gebruikt kunnen worden. Hierdoor blijft de economische waarde zoveel mogelijk behouden. Het systeem is dus ecologisch en economisch gezien 'restauratief'.

Een ambitieus doel, dat we graag willen halen. Maar we moeten ook realistisch zijn. We zijn, om dit doel te behalen, van anderen afhankelijk. Niet alleen binnen onze eigen gemeente, maar ook van de landelijke, en zelfs de Europese overheid. Ook zij hebben het doel in 2050 volledig circulair te zijn, en hiervoor een ambitieuze doelstellingen gesteld en een programma uitgerold. Ons doel met deze uitvoeringsagenda is daarom op drie thema's, waar we als gemeente de grootste winst kunnen behalen, in te zetten, om zo onze bijdrage te doen in de ambitie om in 2050 circulair te zijn. Maar we moeten ook de andere onderdelen niet vergeten, ook de kleine stappen tellen mee. Daarbij kijken we niet alleen naar wat we vandaag kunnen doen, maar doen we in het hoofdstuk 'hoe nu verder' ook een voorstel hoe we als organisatie hier ons nog verder in kunnen ontwikkelen.

"In Groningen hebben we heel bewust gekozen voor een wethouder circulaire economie. Wanneer we niet zuiniger met onze aarde omgaan betaalt iedereen daar uiteindelijk de prijs voor. Daarom ook deze uitvoeringsagenda, omdat wij als Groningen onze verantwoordelijkheid nemen. Niet alleen vanuit circulair, maar ook vanuit afval, waarin we in 2030 afvalloos willen zijn, en vanuit ons eigen inkoopbeleid, met de ambitie om minstens voor 50% circulair in te kopen in 2030."

Wethouder Glimina Chakor

"In 2012 hebben we met elkaar afgesproken dat Groningen volledig CO2 neutraal is in 2035. Een ambitieuze doelstelling, waarmee we gelijk koploper willen zijn in Europa. Maar ambitie past bij Groningen. We zijn een snelgroeiende grote gemeente, en tegelijkertijd is het heel fijn leven in Groningen, met een goed luchtklimaat. En dat willen we vasthouden!"

Wethouder Philip Broeksma

"We staan voor een enorme opgave. De vraag naar woningen is groot, en Groningen groeit ongelooflijk hard. We werken met z'n allen hard aan een oplossing, maar willen dit ook op een verantwoorde manier doen. Zodat volgende generaties niet met de brokstukken van ons beleid worden geconfronteerd, maar we een kwalitatief en duurzame oplossing hebben waar ze op verder kunnen bouwen."

Wethouder Roeland van der Schaaf

¹⁾ Bron: www.mvonderland.nl, 2019

2 | AANPAK

2.1 Visie en strategie: de kracht van Groningen

In de routekaart kiezen we voor 5 sporen; bouw, afval, water en sanitatie, energie en voedsel. Voor het spoor energie hebben we een programma met een ambitieuze doelstelling: Groningen CO2 neutraal in 2035. We kiezen er daarom voor energie in deze uitvoeringsagenda buiten beschouwing laten. Uiteraard heeft energie wel raakvlakken met de andere thema's, zoals de verduurzaming in de bouw. Ook is er onlangs een nieuwe voedselagenda vastgesteld, waarin een uitvoeringsdeel is meegenomen. Dus deze laten we in deze agenda ook buiten beschouwing. Op basis van het onderzoek van de OECD en een inventarisatie starten we in deze agenda met drie kansrijke sporen.

- **Bouw**
- **Water en sanitatie**
- **Afval**

Als laatste noemen we in onze routekaart MKB. MKB is een doorsnijdend thema. Circulaire economie kan niet tot stand komen zonder innovatie vanuit het bedrijfsleven. Het is van het grootste belang dat het bedrijfsleven daarom vooroploopt bij de omslag naar een circulaire economie. Via Groningen werkt slim www.groningenwerktslim.nl werken we daarom aan de oplossingen van morgen, voor en door bedrijven, op alle vijf thema's. We kiezen er daarom voor Groningen werkt slim nadrukkelijk te betrekken bij de uitvoering van deze agenda. Wat wij belangrijk vinden is leren door te doen. De stappen die genomen moeten worden zijn enorm, en we moeten ergens beginnen. Stap voor stap verder naar een circulaire economie.

2.2 Vanuit verschillende rollen

We willen onze ambities realiseren door te **faciliteren**, zoals met het koploperstraject, waarbij verschillende Groningse bedrijven met elkaar aan de slag zijn gegaan om duurzamer te gaan werken. Door te **promoten**, bijvoorbeeld via campagnes om minder afval te produceren. Daarnaast zijn we nu in gesprek met woningcorporaties over de nieuwe prestatieafspraken. En door **zelf te doen**. Onze ambitie is om in 2030 50% circulair in te kopen. Onze rol van launching customer is essentieel om circulaire economie aan te jagen. Daarnaast sluiten we zoveel mogelijk aan bij bestaande netwerken voor circulaire economie. Ook voeren we gericht lobby, samen met de drie noordelijke provinciale overheden en de NG4, richting Den Haag en Brussel om aangepaste, of juist aanvullende wetgeving. Bijvoorbeeld rondom single-used plastics.

2.3 Samen met onze partners

Als gemeente kunnen we het niet alleen. Samenwerken met onze partners is essentieel. We zijn daarom met onze stakeholders, belanghebbenden, zoals o.a. 'Groningen werkt slim, het Akkoord van Groningen, de Koepel, maar ook met onze inwoners voortdurend in gesprek over hoe we kunnen toewerken naar een volledig circulaire economie. Een mooi voorbeeld hiervan is waterstof. Als regio zetten we ons hiermee steeds verder op de kaart. Als launching customer investeren we steeds meer in waterstof producten, en ook in Brussel staan we nu duidelijk op de kaart als koploper op het gebied van waterstof.

3 | AGENDA

In de routekaart hebben we op hoofdlijnen korte termijn acties beschreven, deze komen terug in deze agenda. Aan de hand van drie thema's; bouw, afval, water en sanitatie beschrijven we hierna de opgaven.

3.1 Bouw, het ontwikkelen van een circulaire stad

Bouwopgave

Groningen heeft een enorme bouwopgave. In de in 2020 vastgestelde woonvisie spreken we de verwachting uit dat de gemeente tot 2028 met 27.000 inwoners gaan groeien. Hierbij zal het aantal huishoudens naar verwachting met 10.000 groeien. In het daaropvolgende decennium verwachten we een groei van het aantal huishoudens van 4.200 tot 7.600. Daarbovenop komt nog de enorme spanning die er nu op de woningmarkt is, wat maakt dat de druk om te bouwen enorm groot is. Gemiddeld genomen zullen er tot 2030 per jaar minimaal 1.500 woningen moeten worden gebouwd. Een grote uitdaging hierbij is hoe we de woningen zo ontwikkelen dat we hiervoor niet meer vragen aan de aarde dan dat we teruggeven. Dit geldt niet alleen voor de materialen en het ontwerp (bijvoorbeeld modulair), maar ook over het stedenbouwkundige ontwerp. Hoe zorgen we dat het stedenbouwkundig ontwerp bijdraagt aan verbetering van het klimaat (of er in ieder geval geen afbraak aan doet)? Hoe registeren we de materialen die zijn gebruikt in de ontwerpen en zorgen we dat de materialen beschikbaar blijven voor hergebruik na eventuele sloop?

Bestaande bouw

De uitdaging voor circulariteit in bestaande bouw is vooral circulair slopen, circulair renoveren en circulair verbouwen. Voor wat betreft CO₂-reductie is de gebouwde omgeving enorm complex. Het is verantwoordelijk voor 35-40% van de nationale energieconsumptie en 13% van de CO₂-uitstoot. Hier moet de energieconsumptie flink naar beneden. Met

wijkenergieplannen en wijkwarmteplannen zetten we dan ook vol in op de bestaande bouw. In oudere wijken met slecht geïsoleerde woningen is het een enorme opgave om de woningen te verduurzamen. De komende tijd willen we met het verduurzamen van de gebouwde omgeving ook uitvoering geven aan de ambitie om in 2030 het gebruik van primaire grondstoffen te halveren. De inzet van biobased isolatiematerialen is hiervan een goed voorbeeld. Bij de sloopprojecten waarvan we als gemeente zelf opdrachtgever zijn, is nu al de opdracht zo circulair mogelijk te slopen. Tot slot is een belangrijke uitwerking van circulariteit het herbestemmen van bestaand vastgoed.

Nieuwbouw

In onze routekaart hebben we aangegeven dat we een stappenkaart ontwikkelen voor circulair bouwen en slopen. We zien veel mogelijkheden in een integrale aanpak om duurzaamheid, en dus ook circulariteit van begin tot eind goed onderdeel te maken van het planproces bij nieuwbouwontwikkelingen. Wij nemen daarom niet alleen het aspect energiebesparing en materiaalgebruik (in relatie tot betaalbaarheid) mee als onderdeel van deze integrale aanpak, maar nemen ook andere aspecten mee, zoals groen en klimaatadaptatie, natuurinclusiviteit, circulair en transformabel bouwen maar ook kwaliteit van architectuur en stedenbouw. Strengere normen voor energie en materiaal zouden niet ten koste mogen gaan van de kwaliteit van het gebouw of de inrichting van de openbare ruimte. Er is kortom, een integrale blik nodig op duurzaamheidsambities, waar ruimte wordt geboden voor nieuwe ontwikkelingen. Hiervoor stellen wij een afwegingskader gebaseerd op het ambitieweb

duurzaam GWW op waarin meerdere ambities worden meegenomen. De vier brancheverenigingen (Aedes, Neprom, Bouwend Nederland en NVB Bouw) vragen de gemeente met klem om zich te houden aan de landelijke BENG-eisen en geen extra maatregelen te eisen. Dat doen zij om twee redenen: omdat het in hun ogen geen duurzaamheidswinst genereert, en omdat het de versnelling van de woningbouwproductie frustreert. Als elke gemeente eigen regels oplegt voor bijvoorbeeld isolatiewaarde of materiaalgebruik, dan moeten producten steeds worden aangepast en op maat worden gemaakt. Daarmee haal je snelheid uit het bouwproces. We blijven in gesprek met de genoemde organisaties over hoe we zonder eigen gemeentelijke regels toch kunnen voldoen aan onze doelstellingen.

Slimmer ruimtegebruik

De druk op de ruimte voor bedrijven in Groningen is groot. We streven naar behoud en uitbreiding van de groene omgeving, terwijl we tegelijkertijd een grote behoefte zien aan bedrijfs- en kantoorruimte. Ook de energietransitie en de doelstellingen om bedrijven te verduurzamen in de breedste zin van het woord vraagt de nodige ruimte. De afgelopen periode hebben we gezien dat bedrijven, onder druk van de coronacrisis, opnieuw naar hun productieproces hebben gekeken en we zien dat bedrijven meer richten op lokaal zelf maken en extra voorraad aanhouden. Ook zien we een toename aan vestigingsverzoeken van logistieke partijen t.b.v. bevoorrading van supermarkten en E-commerce. Daarnaast hebben ook logistieke activiteiten m.b.t. het vervoer van reststromen een boost gekregen. We zetten waar mogelijk in

op intensiever gebruik van de bestaande ruimte. Dit is een kwestie van maatwerk. In onze strategie werklocaties wordt dit verder uitgewerkt. De verwachting is dat vestiging van bedrijven in relatie tot circulaire economie meer en meer een zaak wordt van regionale afstemming, wegens een tekort aan geschikte locaties binnen gemeente Groningen. In de behoeftebepaling bedrijventerreinen die we samen met provincie Groningen in 2022 willen opstellen, willen we de ruimtevraag naar locaties voor circulaire economie zowel kwalitatief als kwantitatief uitvragen.

Eigen vastgoed

We onderzoeken de kansen voor circulair bij bouwprojecten en de impact van keuzes t.a.v. circulaire bouw. Voor onze slooprojecten wordt al veel ingezet op hergebruik van materiaal. Zo worden betonpuin, metalen, hout, dakbedekkingen vaak hergebruikt. Ook cv-ketels die nog niet zo oud zijn bewaren we en zetten we weer in voor onze eigen panden. Eventuele maatregelen vragen een bewuste afweging op projectniveau omdat deze impact hebben op het proces, doorlooptijd en financiële middelen. Net als bij de duurzaamheidsambities achten wij het van belang om de keuzes en bijbehorende impact transparant en afweegbaar te maken. Het inzetten van het ambitieweb, dat is ontwikkeld vanuit de duurzame grondweg- en waterbouw, bij de start van projecten is hiervoor erg geschikt, we stellen voor om bij elke projectstartup een ambitieweb sessie te houden. Toekomstbestendigheid en materialen zijn de twee thema's waarin, op korte termijn, de meeste winst te behalen is. In de ontwerpfases van projecten die nu gestart worden kan op het gebied van toekomstbestendigheid rekening

gehouden worden met bouwflexibiliteit, indelingsflexibiliteit en gebruikersflexibiliteit. Het toepassen van een materialenpaspoort bij nieuwbouwprojecten, met als doel om de herbruikbaarheid van materialen in de toekomst te waarborgen, is ook een voorbeeld van een te nemen maatregel. Op het gebied van energie, gezondheid en sociale impact doen we al veel. De wettelijke eisen op het gebied van energie is bij nieuwbouw al bijna energieneutraal en gasloos, per project wegen we af of volledig energie-neutraal haalbaar is. Het vastgoed dat wij realiseren dient altijd een beleidsdoel van de gemeente, daarom is DMO, Sport050 of Stadsbeheer vaak onze opdrachtgever. Omdat keuzes meestal een aanpassing vragen op middelen en/of tijd, zullen de besluiten altijd genomen moeten worden in overleg met interne opdrachtgevers en uiteraard het bestuur. We willen een pilotproject opstarten waarin we nadrukkelijk aandacht hebben voor circulariteit en leggen dit medio 2022 voor aan het bestuur. We krijgen dan meer inzicht op de impact van de maatregelen op het proces, doorlooptijd en financiële middelen.

UITVOERINGSAGENDA BOUW EN SLOOP

Id.	Projectnaam	Tijd en geld	Betrokkenen	Beschrijving	Rol gemeente
1	Event circulair bouwen	Week van 1-5 november 2021 Dekking: Programma EZ/ Programma energie	Gemeente Groningen, Hanze Hogeschool, Building, diverse bedrijven	In samenwerking met BuildinG hebben we een aantal sessie's georganiseerd rondom circulair bouwen. Hierin kwamen verschillende thema's aan bod, zoals materiaalgebruik, juridische aspecten en de rol van de gemeente. De uitkomsten van de sessies worden verwerkt in een digitale portal over circulariteit	Faciliterend
2	Strategie werklocaties	Geagendeerd voor vaststelling in de gemeenteraad van december 2021	Gemeente Groningen, Ondernemend Groningen	In de strategie werklocaties wordt opgenomen hoe we met betrekking tot de werklocaties de komende jaren slimmer in willen spelen op ruimtegebruik en circulair om willen gaan met ruimtegebruik.	Faciliterend
3	Woonmanifestatie				Faciliterend
4	Behoeferaming bedrijventerreinen	Q1-Q2 2022 Dekking: Programma ruimtelijke economie	Gemeente Groningen, Provincie Groningen	Ruimtevrage naar locaties voor circulair, zowel kwalitatief, als kwantitatief, uitvragen.	Uitvoerend
5	Verkenning naar ruimte voor watergebonden locaties in het kader van circulaire economie		Gemeente Groningen, RGA, Provincie Groningen	De verwachting is dat vanuit de circulaire industrie een grotere behoefte is naar watergebonden kavels. We willen dit in kaart brengen.	Faciliterend
6	Locatieprofiel Euvelgunne	2022	Gemeente Groningen, MKB	Rondom bouwstoffen gaat in de circulaire economie een grote ontwikkeling plaatsvinden, met name rondom hergebruik van grondstoffen. Samen met de ondernemers aan de kade verkennen we wat dat betekent voor de inzet van de ruimte op Euvelgunne.	Faciliterend/uitvoerend
7	Locatieprofiel Milieuboulevard	2022		Rondom afvalstormen gaat in de circulaire economie een grote ontwikkeling plaatsvinden, met name rondom hergebruik van grondstoffen. Samen met de ondernemers aan de kade verkennen we wat dat betekent voor de inzet van de ruimte op de Milieuboulevard.	Faciliterend/uitvoerend
8	Onderzoek naar pilot eigen vastgoed	2022/2023 Kosten: PM	Gemeente Groningen	We starten een pilot project op waarin we nadrukkelijk aandacht hebben voor circulariteit en willen dit ook voorleggen aan het nieuwe college. We krijgen dan meer inzicht in de impact van de maatregelen op het proces, doorlooptijd en financiële middelen.	Aanjagen/faciliteren/uitvoerend
9	Routekaart verduurzamen maatschappelijk vastgoed	2022 Kosten: PM	Gemeente Groningen	Routekaart is primair gericht op het verduurzamen van de energiebehoefte van het vastgoed maar ook circulariteit wordt hierin meegenomen.	Uitvoerend
10	Herhuisvesting Iederz: project waar we een aantal principes van circulair bouwen in toepassen	2021/2022 Kosten: PM	Gemeente Groningen, Iederz	Herhuisvesting Iederz. Relatie circulariteit: In het project worden de thema's toekomstbestendigheid en materialen uitgewerkt om te onderzoeken hoe we concrete stappen op het gebied van circulariteit kunnen zetten.	Uitvoerend

Id.	Projectnaam	Tijd en geld	Betrokkenen	Beschrijving	Rol gemeente
11	Demontage/sloop Sontweg 13	2021	Gemeente Groningen, Steenhuis sloopwerken	Sloop van 2 loodsen die in Rotterdam weer worden opgebouwd.	Faciliterend/Uitvoerend
12	Experiment met consumentenzelforganisatie in de particuliere bouwketen	2022	Groene Burgemeester, Lectoraat CE Hanze, Gemeente Groningen	Via de bouwmarkten worden grote hoeveelheden bouwmaterialen aangeschaft door particuliere klussers. Uit een verkennend onderzoek door Citys consultancy is gebleken dat door een netwerk van klussende consumenten op te zetten die gaan samenwerken met overheid, bedrijven onderwijs en wetenschap er veel winst is te halen bij het hoogwaardiger inzetten van restproducten, met name mono materialen. We werken de resultaten van dit onderzoek uit en ondersteunen bij het opzetten van zo'n netwerk.	Faciliterend

3.2 Water en sanitatie; naar een circulair watersysteem

Drinkwater

In de gemeente Groningen gebruiken we 20 miljard liter water per jaar. Een enorme hoeveelheid. Een individuele inwoner van onze gemeente gebruikt gemiddeld 120 liter per dag. In het onderstaande schema is weergegeven waarvoor dat water wordt gebruikt.

Het drinkwater dat we gebruiken in Groningen wordt gewonnen uit grondwater en voor een kleiner deel uit het Drentse Aa water. De capaciteit van de winning is gelimiteerd en met de groei van het aantal inwoners in de Gemeente Groningen neemt ook de vraag toe. Dit betekent dat we op zoek moeten naar andere oplossingen, waardoor we minder drinkwater per persoon gaan gebruiken. Voor een deel van de toepassingen waarvoor het water wordt gebruikt is geen drinkwaterkwaliteit nodig en is regenwaterbenutting een alternatief. We bouwen in onze gemeente zowel bij bedrijven, instellingen en particulieren ervaring op met het benutten van regenwater en we zien veel groeimogelijkheden, o.a. door

de nieuwe klimaatsubsidie die we ontwikkelen, waarmee we ook regenwaterbenutting willen stimuleren.

Riolering en afvalwater

Riolering heeft in de eerste plaats een functie in het kader van de volksgezondheid. Het rioolstelsel zoals we dat nu kennen heeft mede gezorgd voor de hoge levensstandaard en goede gezondheidstoestand van de inwoners van Nederland. Vanuit het perspectief van grondstoffen en energie is het echter niet het meest optimale systeem. Het afvalwatersysteem is wel gebouwd op duurzame principes: een laag energiegebruik en een lange levensduur. Toch dateert een groot deel van het systeem uit tijden dat het begrip duurzaamheid zoals wij dat nu hanteren, nog niet bestond. Door de ontwikkeling van inzichten, maar vooral ook van technieken, zien we nu in dat er ook in het afvalwatersysteem winst te boeken is.

De belangrijkste duurzaamheidsdoelen zijn:

- Scheiden aan de bron, wat schoon is schoonhouden;
- Energie besparen;
- Grondstoffen en warmte terugwinnen.

Waterketen

De Stad en de gemeente groeit en gaat daardoor meer afvalwater produceren. Tegelijkertijd is de capaciteit van de rioolwaterzuivering gelimiteerd. De toekomstige verwerking van dit afvalwater biedt kansen op het gebied van benutten van grondstoffen en energie. Door de groeiende stad neemt ook de vraag naar water toe, in de huidige situatie is dat vooral drinkwater, maar in veel situaties is ook de benutting van regenwater een reële optie.

Energie en water

We willen in de waterketen energie besparen. Specifiek voor rioolgemalen worden nieuwe technieken en middelen beproefd. We betrekken inwoners bij duurzaamheid door het stimuleren van watervriendelijk (ver)bouwen, door voorlichting te geven over zuinig of ander waterverbruik, en door het stimuleren van de aanleg van groene daken. Waar mogelijk willen we inwoners ook aansporen om zelf maatregelen te nemen. Een aantal voorbeelden zijn dat ze het regenwater van de riolering af te koppelen en zelf te benutten (we komen met een voorstel voor een afkoppelpremie). We dagen ze uit om mee te doen aan Operatie Steenbreek, waarbij verharding wordt verwijderd en vervangen door groen. We richten projecten op waarbij we warmte uit oppervlaktewater gebruiken. Dit gebeurt eerst in de vorm van pilots, vervolgens kijken we naar de mogelijkheden van opschaling. En als laatste gaan we samen met de waterschappen onderzoeken hoe we op de lange termijn kunnen toewerken naar een energie- en grondstoffenfabriek. Hierbij onderzoeken we ook de gevolgen voor de inrichting van de afvalwaterketen.

Klimaat

Er is een duidelijke relatie tussen klimaatadaptatie en circulariteit. De klimaatcrisis waarin we ons bevinden manifesteert zich onder andere door periodes met heftige neerslag en lange droge periodes. Door onze waterketen en watersysteem meer circulair te maken kunnen we inspelen op deze onbalans. Voorbeelden hiervan zijn het in de bodem opslaan van water in de natte periodes waarna het vervolgens gebruikt kan worden in de droge periodes. Ook het lokaal

behandelen van licht vervuild water met natuurlijke systemen zoals in Drielanden en Reitdiep waarna het gezuiverde water in de wijk blijft, zorgt voor een schoon water aanvoer in de droge periodes. Met onze waterpartners, Waterschappen en Waterbedrijf werken we aan het meer circulair maken van onze waterketen en -systeem.

UITVOERINGSAGENDA WATER EN SANITATIE

Id.	Projectnaam	Tijd en geld	Betrokkenen	Beschrijving	Rol gemeente
1	Routekaart (afval)waterketen	Onderzoeksfase: 2011-2023 Kosten: onderzoek en pilots ca. € 100.000 Dekking: GWRP	Waterschappen, Waterbedrijf	We geven een vervolg aan de routekaart (afval)waterketen samen met de waterschappen en het waterbedrijf. Zowel op het gebied van het benutten van afvalwater als grondstof als op het gebied van de benutting van regenwater doen we nu al ervaring op in pilots. Daar gaan we mee door.	Faciliterend/uitvoerend
2	Euvelgunne klimaatbestendig	Start: 2018 Eind: 2022 Kosten: ca. € 1.100.000 Dekking: GWRP/ € 150.000 subsidie RGA	Gemeente Groningen, Waterschappen, Bedrijvenvereniging Zuidoost	Euvelgunne is een bedrijventerrein dat grotendeels verhard is. Het regenwater dat in het riool terecht komt zorgt op het bedrijventerrein voor wateroverlast. Ook verderop richting het centrum zorgt het regenwater dat afkomstig is van het terrein voor overlast, oa. in de vorm van overstorten op vijvers en het regenwater heeft een negatieve invloed op de rioolwaterzuivering. Vervanging van het riool kost 2-4 miljoen en zorgt daarnaast voor veel hinder tijdens de uitvoering. Het project dat nu in uitvoering is zet in op maatwerkoplossingen bij bedrijven zoals afkoppelen, het benutten van regenwater, het aanleggen van groene daken en wadi's. Daarnaast willen we door slimme sturing in het riool de aanvoer naar de rioolwaterzuivering en naar overstorten op kwetsbare vijvers beperken.	Uitvoerend
3	Scheiden aan de bron in Reitdiep	2021-2022 Kosten: PM Dekking: energieprogramma/ GWRP	Gemeente Groningen, Waterschap, bewoners	In Reitdiep fase 3 scheiden we het zwarte afvalwater (toilet) en het grijs(overige) afvalwater. Het grijze water wordt lokaal behandeld in een riet en wilgenfilter en het gezuiverde water is een bron van schoon water in de sloten en vijvers in en rond de wijk. Het zwarte water willen we lokaal benutten voor energie en grondstoffen.	Uitvoerend
4	Benutting van regenwater bij scholen	Kosten: € 30.000 Dekking: GWRP	Gemeente Groningen, scholen, groene burgemeester	Regenwaterbenutting voor toiletspoeling wordt nog weinig toegepast omdat de prijs van drinkwater erg laag is. Met deze pilot laten we laagdrempelig zien dat het heel goed kan. Samen met studenten van de Hanze is er een educatief programma ontwikkeld voor de deelnemende scholen.	Promotend/faciliterend

Id.	Projectnaam	Tijd en geld	Betrokkenen	Beschrijving	Rol gemeente
5	Plastic van Stad tot Wad	2021-2023 Kosten: ca. € 10.000 Dekking: GWRP	Waddenfonds, Waterschap, Groninger Seaports	In het project 'Stop plastic van Stad naar Wad' van het bedrijf Noria wordt de route onderzocht die plastic vanuit het Groninger Reitdiep en de Eems Dollard aflegt naar de Waddenzee. Ook wordt bekeken hoe deze plastic soep het beste kan worden opgevangen en wat de invloed van onder andere wind, stroming en het type walbeschoeiing is. Daarnaast worden de verschillende soorten plastic en hun gewicht, vorm en oppervlak onderzocht. Het plastic wordt met behulp van twee innovatieve technieken opgevist. Dit gebeurt op een duurzame en visvriendelijke manier. Het geld is nodig om de machines uit te testen en om meer te weten te komen over het aanwezige plastic.	Promotend/faciliterend
6	Groene muur van gerecycled plastic	Kosten: ca. € 4.000 Dekking: energieprogramma en programma Leefkwaliteit		Pilot met een muur van afvalplastic die verkoeling biedt op hete dagen, die regenwater, CO2 en fijnstof opslaat en die de biodiversiteit en de gezondheid van mensen stimuleert.	Promotend/faciliterend
7	Bluebloqs	2021-2022 Kosten ca. 10.000 Dekking: GWRP	Start up in residence, waterschappen, waterbedrijf	Bluebloqs houdt regenwater vast, zuivert het en slaat het op in de ondergrond. Zo ontstaat water van hoge kwaliteit, dat geschikt is voor hergebruik. Door dit zoete water in de ondergrond op te slaan, wordt de eeuwenoude relatie tussen kosten, impact en duurzaamheid hersteld. Parken blijven droog en groen, pleinen blijven koeler op hete dagen en sportvelden blijven in perfecte conditie, elk seizoen - met minder grondstoffen. We onderzoeken waar en hoe dit systeem kan worden toegepast binnen de gemeente Groningen.	Promotend/faciliterend

3.3 Grondstoffenmanagement

Geen afval meer in 2030

Onze ambitie is om in 2030 afvalloos te zijn en daarbij is het belangrijk alle grondstoffen zo hoogwaardig mogelijk te hergebruiken. Wij spreken niet meer van afval maar van grondstoffen. Vanuit onze rol als grondstoffeninzamelaar willen we een regierol pakken om meer innovaties te laten ontstaan rondom onze grondstofstromen. We hebben immers een directe invloed op de inzameling en verwerking hiervan.

Het bevorderen van een circulaire economie en het proces van hoogwaardig hergebruiken van grondstoffen is sterk afhankelijk van ontwikkelingen in de markt. Het vormen van partnerschappen is dan ook noodzakelijk om onze doelen te behalen: op deze manier zijn we in staat om innovatieve ontwikkelingen te ondersteunen en dit thema steeds op de agenda houden. Daarvoor is het belangrijk om een rol te vervullen als aanjager om pilots en campagnes te ontwikkelen. Deze dragen bij aan het vergroten van bewustwording en handelingsperspectief bij onze bewoners rondom hergebruik en circulariteit.

Vanuit deze koers vervullen we nu al de volgende rollen:

- **Grondstoffeninzamelaar**
- **Grondstoffenmakelaar**
- **Facilitator**

Door enerzijds innovaties rondom hoogwaardig hergebruik te bevorderen, door anderzijds bewoners hun afval zo makkelijk mogelijk te laten scheiden. Maar ook door ondernemers te helpen bij het ontwikkelen van hoogwaardige producten

uit onze grondstoffen en door samen met het onderwijs een doorlopende leerlijn te ontwikkelen.

• Promotor

Door enerzijds tastbare circulaire showcases inzichtelijk te maken en anderzijds wijkgerichte initiatieven op te zetten rondom circulariteit voor bewoners. Hiermee wordt zowel de bewustwording als het handelingsperspectief bij inwoners en ondernemers vergroot.

Om onze doelen te realiseren onderscheiden we een aantal hoofdprojecten die in de komende jaren uitgevoerd zullen worden:

- Realisatie van een innovatief 3e afval-brengstation (Circulariteitshub);
- Stimuleren van innovaties rondom grondstoffen;
- Ontwikkelen digitale grondstoffencatalogus;
- Ontwikkelen doorlopende leerlijn Circulaire Economie;
- Stimuleren van participatie en bewustwording (bewoners/ondernemers);
- Inzetten op innovatietrajecten CE met behulp van Europese gelden.

In de uitvoeringsagenda grondstoffenmanagement op pagina 22 staat een toelichting op de projecten en staan tevens een aantal deelprojecten benoemd die bovenstaande koers en activiteiten verduidelijken.

UITVOERINGSAGENDA GRONDSTOFFENMANAGEMENT

Id.	Projectnaam	Tijd en geld	Betrokkenen	Beschrijving	Rol gemeente
1	Circulariteitshub	Realisatie eind 2023	Gemeente Groningen, bedrijven, creatieve sector, kringloop, bewoners en onderwijs	Het realiseren van een innovatief 3e afvalbrengstation voor de verwerking van het groeiende grondstoffen aanbod en het verleggen van de focus van afval naar grondstof. We realiseren hiermee een broedplaats en centraal platform rondom circulariteit, in samenwerking met kringloopbedrijven, ondernemers, de creatieve sector, onderwijs en bewoners.	Faciliterend/uitvoerend
2	Het stimuleren van innovaties rondom onze grondstoffen i.s.m. bedrijfsleven en de creatieve sector (Label: Gronings Goud)	Start juli 2021 oplevering stof maart 2022,	Gemeente Groningen, ReBlend, GoudGoed, VEPA	Het stimuleren van innovaties rondom onze grondstoffen i.s.m. bedrijfsleven en de creatieve sector. Hiermee willen we schaalbare innovaties realiseren die kwalitatief niet onderdoen voor 'reguliere producten'. Een eerste pilot betreft de verwerking van 9.000 kg Gronings afvaltextiel tot garens, waar vervolgens interieurstoffen van worden gemaakt. Deze stoffen zullen mede ingezet worden voor het 'refurbishen' van onze bureaustoelen. Na deze pilot zullen we ons focussen op andere grondstofstromen, zoals bijvoorbeeld hout.	Faciliterend/uitvoerend/promotend
3	Het onderzoeken van de mogelijkheden om Gronings Stads hout een hoogwaardige bestemming te geven	Start oktober 2021 – april 2022	Gemeente Groningen, Bedrijven, creatieve sector, dagbestedingsorganisaties	We organiseren een pilot waarin we gekapt Stads hout willen ontsluiten voor ondernemers, creatieve sector en overige geïnteresseerde partijen. Hiervoor wordt een pilot vormgegeven voor 256 gekapte stammen bij Stadsbeheer.	Faciliterend/uitvoerend
4	Het ontwikkelen van een doorlopende leerlijn Circulaire Economie	Start 4e kwartaal 2021	Gemeente Groningen, RUG, Hanzehogeschool, lectoraat Biobased Business Valorization en lectoraat Industrieel Product Ontwerp, Hanzehogeschool academie Minerva, Alfa College en Noorderpoortcollege.	Het ontwikkelen van een doorlopende leerlijn Circulaire Economie i.s.m. kenniscentra om structureel aandacht te geven aan de transitie van afval naar grondstof op alle onderwijsniveaus. Hierbij kan de nadruk liggen op onderwijsprogramma's gericht op het realiseren van meer bewustwording en handelingsperspectief bij bewoners en het realiseren van innovaties rondom grondstoffen.	Promotend/faciliterend
5	Het realiseren van bewustwording rondom het thema hergebruik en circulariteit voor bewoners Label: 'Wat geef jij door?'	Start april 2021 – december 2022 Dekking: Rijksveld Circulaire Ambachtscentra	Gemeente Groningen, Bewonersorganisaties, GoudGoed, WIJ Groningen	Naast de gemeentelijke bewustwordingscampagnes zetten we in op wijkgerichte en interactieve samenwerkingen met bewoners en bewonersorganisaties in de vorm van evenementen met educatieve (maak) workshops voor zowel jeugd als volwassenen.	Promotend/faciliterend
6	Het realiseren van bewustwording rondom het thema hergebruik en circulariteit voor ondernemers Label: 'Wat geef jij door?'	Januari 2022 Dekking: Rijksveld Circulaire Ambachtscentra	Gemeente Groningen, ondernemers	Ondernemers en het MKB willen we stimuleren en faciliteren om hun huidige businessmodel om te kunnen zetten naar een circulair model. Hiervoor kunnen we de methodiek Circo Tracks aanbieden, ontwikkeld door de TU Delft	Faciliterend/promotend

Id.	Projectnaam	Tijd en geld	Betrokkenen	Beschrijving	Rol gemeente
7	Expositie Circulariteit	Vorbereiding: oktober 2021 Realisatie: januari 2022	Gemeente Groningen, VEPA	We zetten een expositie op bij de gemeentelijke kantoorruimte aan het Zuiderdiep en onderzoeken de mogelijkheid om deze eventueel ook bij het Forum te kunnen plaatsen. Tijdens deze expositie worden tastbare circulaire producten gepresenteerd als ook het proces van reststroom naar product en onze ambities als Gemeente Groningen. De showcase is bedoeld ter inspiratie voor zowel bewoners als medewerkers van de Gemeente als wel circulaire ondernemers.	Uitvoerend
8	Grondstoffencatalogus	Januari 2022	Gemeente Groningen	Het ontwikkelen van een digitale grondstoffencatalogus waarmee ondernemers inzicht krijgen in de beschikbare grondstoffen vanuit de gemeente. Een dergelijk overzicht ondersteunt hen bij de ontwikkeling van een circulair businessmodel. Hiermee kunnen we het innovatieproces versnellen en efficiënter maken en stimuleren we het hergebruik van grondstoffen bij productontwikkeling.	Faciliterend/uitvoerend/promotend
9	Inzetten op innovatietrajecten CE met behulp van Europese subsidiegelden.	Januari 2022	Gemeente Groningen	Om de continuïteit te garanderen ten behoeve van onze innovaties, als ook om de huidige impact te verhogen van onze innovaties, willen we actief inschrijven op Europese calls.	Uitvoerend
10	Deelname traject Start up in Residence	2022	Gemeente Groningen	Middels het traject Start up in Residence willen we startups uitnodigen ons te helpen om een hoogwaardig product en/of proces te realiseren waardoor wij dichterbij 100% hergebruik van onze grondstoffen komen.	

3.4 Evenementen als proeftuin

Vanuit de ambitie om de Groningse evenementen te vergroenen willen we samen met de eventensector bepalen hoe ver onze ambities rijken op het gebied van circulariteit en op welke wijze we die ambities kunnen realiseren. Vanuit de sector is er veel draagvlak om dit gezamenlijk te doen. Er zijn ook al goede voorbeelden van festivals waar het thema duurzaamheid en circulariteit integraal onderdeel is van het programma. We kijken bij de ambitie groene evenementen naar het terugdringen van (plastic) afval maar ook naar voedsel, vervoer, water, energie etcetera.

Wat doen we al:

- We zijn in gesprek met organisatoren om te onderzoeken welke maatregelen het meeste bijdragen aan vergroening en hoe we dit met de sector kunnen organiseren. Hierbij zijn de programma's Circulaire economie en Afval ook aangehaakt.
- Er staat een focusgroep met organisatoren gepland in november met als thema vergroening / afval.
- Eurosonic Noorderslag heeft aangeboden Groningse organisatoren rond te leiden tijdens het festival om kennis uit te wisselen over duurzaamheid. We onderzoeken of we hier als gemeente een grotere rol in kunnen spelen, bijvoorbeeld met een paneldiscussie (we horen graag of je hier een rol voor jezelf ziet).

We zien mogelijkheden voor een pilot in het festivalseizoen 2022, waarbij evenementen als proeftuin worden gebruikt voor duurzaam grondstoffenbeleid en recycling.

Eigen organisatie

Met onze eigen organisatie kunnen we niet achterblijven, we moeten het goede voorbeeld geven. Bij een aantal aanbestedingen heeft circulariteit nu al een prominente plek, een mooi voorbeeld is het duurzaam aanbesteden van het gemeentelijke meubilair. De komende tijd gaan we daar mee door. We zien dat het voor de doorontwikkeling van circulariteit nodig is dat het thema beter wordt verankerd in de organisatie. Met de aanpak duurzaam grond- weg- en waterbouw (DGWW) die we sinds een aantal jaren volgen en waarvoor we het Groninger ambitie web hebben ontwikkeld, toetsen we bij de start van projecten hoe ver de ambities reiken op bijvoorbeeld het gebied van circulariteit en energie. Deze aanpak leent zich voor een doorontwikkeling in alle project start ups. Daarnaast hebben we in ons inkoop- en aanbestedingsbeleid 2020 opgenomen dat we als gemeente Groningen inzetten op duurzaamheid, waaronder circulariteit. Zo verplichten we slopers zo duurzaam en circulair mogelijk te werken.

Voor wat betreft de MKB hebben we, samen met de bedrijventerreinen, circulariteit aangewezen als één van de speerpunten van Groningen werkt slim. Samen stimuleren en faciliteren we bedrijven in hun transitie van een lineaire naar een circulaire economie. We informeren nu of we nog een ronde koploperstraject kunnen doen, waarbij bedrijven met elkaar aan de slag gaan om te werken volgens de Sustainable Development Goals

(Deze lijst is niet uitputtend. Vooral de meest opvallende worden genoemd).

UITVOERINGSAGENDA EIGEN ORGANISATIE

Id.	Projectnaam	Tijd en geld	Betrokkenen	Beschrijving	Rol gemeente
1	Groningen werkt slim	Doorlopend	Gemeente Groningen, provincie Groningen, bedrijvenverenigingen ZuidOost, WEST, VBNO en GCC	De adviseurs van dit duurzaamheidsplatform, een initiatief van de vier Groninger bedrijvenverenigingen ZuidOost, WEST, VBNO en GCC, de gemeente Groningen en de provincie Groningen, geven onafhankelijk advies. Ze zetten hun kennis en netwerk in, en werken vanuit dit platform samen met kennisinstellingen, zoeken samen naar innovatieve oplossingen en starten concrete projecten.	Faciliterend/uitvoerend
2	Duurzaam GWW	Doorlopend	Gemeente Groningen	Met het Groninger Ambitiweb toetsen en bespreken we de ambities op 12 thema's aan het begin van een project.	Uitvoerend
3	Circulair meubilair vernieuwde stadhuis	2021/2022	Gemeente Groningen, VEPA	<ul style="list-style-type: none"> • In het vernieuwde stadhuis gaan we werken met Bestaand meubilair (gemeente) • Refurbished meubilair (Interoffice/VEPA) • Nieuw inbouw meubilair (via de bouw) • Nieuw standaard circulair kantoormeubilair (VEPA) • Nieuw representatief circulair kantoormeubilair (VEPA) • Nieuw (circulair) representatief meubilair (elders) 	Uitvoerend
4	5 circulaire aanbestedingen in 2022	2022	Gemeente Groningen	Bij deze nog aan te wijzen projecten is circulariteit het belangrijkste criterium in navolging van ons circulaire meubilair.	Faciliterend/uitvoerend

4 | EN HOE NU VERDER...

4.1 Hoe verder met circulariteit?

Om het thema circulariteit door te ontwikkelen en de agenda gecoördineerd uit te voeren is een gestructureerde aanpak nodig. Hier is ook geld voor nodig. In het financieel overzicht op pagina 30 is een uitwerking van deze opgave weergegeven. Het realiseren van onze ambities kunnen we niet alleen. We moeten een stevig (regionaal) netwerk opbouwen, waarop ook bestuurlijk wordt ingezet. Vanuit circulair Fryslân in onlangs een aanvraag gedaan bij SNN voor financiën om een gezamenlijk netwerk op te starten. Als gemeente Groningen hebben we deze aanvraag ondersteund, omdat wij echt het belang inzien om hier samen in Noorden in op te trekken. Ook in Europees verband zien wij veel kansen om de komende jaren stappen te maken op het gebied van circulariteit. Maar ook hiervoor geldt weer dat we capaciteit en financiële middelen moeten vrijmaken. De mogelijkheden zijn er genoeg. Wij hebben, vooral op het gebied van water, afval en bouw mooie projecten die kans maken om koploper van Europa te worden, zoals het gescheiden watersysteem in het Reitdiep, maar ook de circulaire Hub en de business cases die hiervoor worden ontwikkeld. Daarnaast willen we graag nieuwe innovatieve projecten ondersteunen. Het is belangrijk dat de overheid zowel vanuit zijn rol als launching customer de lead neemt, maar ook door het stimuleren van publiek-private samenwerking tussen het bedrijfsleven en publiek-private kennisinstellingen.

4.2 En hoe verder met de integrale aanpak?

Naast dat we graag verder aan de slag willen met circulair Groningen zien we ook dat

er veel samenhang is tussen de opgave om vanuit energie CO2 neutraal te worden, het klimaatadaptief maken van onze gemeente en de transitie naar een circulair Groningen. Het ontwikkelen van een integrale aanpak vergt tijd, energie en een lange adem. We willen de komende tijd bespreken hoe we deze samenhang kunnen vormgeven tot een integrale aanpak. Een belangrijk argument hierbij is dat onze inwoners energietransitie, klimaatadaptatie en andere duurzaamheidsthema's verbinden. Op basis van verschillende gesprekken met mensen die actief zijn op het gebied van energie, klimaatadaptatie en duurzaamheid is een essay geschreven dat ons hierbij kan helpen, de zogenaamde 'Groningse Donut'. Deze voegen we als bijlage toe aan dit document.

Om echt het verschil te gaan maken is echter geen geringe opgave, en we lopen ook tegen aantal dilemma's / randvoorwaarden aan, waarover de nieuwe raad / het nieuwe college keuzes dient te maken.

Deze zijn:

- De verschillende duurzaamheidsopgaves, zoals CO2 neutraal, klimaatadaptief, groen en circulair in de gemeente dienen integraal te worden gezien en opgepakt.
- Zowel het toepassen van de Sustainable development goals, als de Groningse donut kan ons helpen om deze opgaven integraal op te pakken en biedt mogelijkheid deze breder (sociaal) in te zetten. Het kan zelfs een keuze zijn een nieuw collegeakkoord op te stellen aan de hand van de SDG's of de Groningse donut.
- Bovenstaande heeft consequenties voor onze organisatie en de manier van samenwerken.
- Op dit moment is voor bovenstaande geen geld

beschikbaar. Voor zowel de integrale aanpak als voor het doorontwikkelen van de circulaire agenda is geld nodig. Op pagina 30 in het financiële overzicht is dit verder uitgewerkt.

- De voortgang van de sustainable development goals / Groningse donut moet gemonitord te worden, om de voortgang te kunnen bewaken.

Naar verwachting stelt het nieuwe kabinet geld beschikbaar voor uitvoering van het klimaatkkoord aan gemeenten (artikel 2 onderzoek). Het ligt voor de hand om dit deels voor de circulaire agenda in te zetten.

4.3 Met de sustainable development goals

De 17 Global goals, ook sustainable development goals (SDG's) zijn duurzame ontwikkelingsdoelen die in 2015 door alle lidstaten van de Verenigde Naties zijn aangenomen en vormen voor de periode tot 2030 de wereldwijde duurzaamheidsagenda. De doelen zijn ingebracht door wereldwijde inbreng van organisaties en individuen en dienen als mondiaal kompas voor uitdagingen als armoede, onderwijs en de klimaatcrisis. Ook Nederland heeft deze ambitieuze agenda onderschreven. Om de doelen ook echt te halen is ieders bijdrage nodig. De specifieke inzet van gemeenten is onmisbaar omdat veel van de doelen raakvlakken hebben met opgaven van lokale overheden.

Als we kijken naar andere beleidsambities, die zijn uitgewerkt in het energieprogramma, de klimaatagenda, het water- en rioleringsplan en het groenplan, dragen we bij aan veel van de 17 SDG's. Gemeentelijk beleid kan ons helpen bij het realiseren van onze duurzame ambities.

Met deze uitvoeringsagenda dragen we bij aan de SDG's:

- 06 ► Schoon water en sanitair**
- 11 ► Duurzame steden en gemeenschappen**
- 12 ► Duurzame consumptie en productie**

Als we kijken naar andere beleidsambities, die zijn uitgewerkt in het energieprogramma, de klimaatagenda, het water- en rioleringsplan en het groenplan, dragen we bij aan veel van de 17 SDG's. Het is de moeite waard te verkennen of het beter verankeren van de SDG's in ons overkoepelend gemeentelijk beleid ons kan helpen bij het realiseren van onze duurzame ambities.

4.4 Groningse donut

In 2017 presenteerde Kate Raworth 'de Donuteconomie', een economisch model dat niet is gebaseerd op eindeloze groei, maar op het werken aan strategieën waarmee de behoeftes van mensen kunnen worden vervuld en waarbij we tegelijkertijd binnen de ecologische grenzen van onze planeet blijven. Zoals de naam verradt heeft dit model de vorm van een donut. De donut representeert de 'veilige en rechtvaardige' ruimte voor ontwikkeling waarbij de buitenste rand van de donut als het ecologisch draagvermogen kan worden gezien. De binnenkant van de donut beschrijft het sociale fundament van onze samenleving. Als ecologische grenzen worden overschreden worden we geconfronteerd met mondiale problemen zoals klimaatverandering, verdroging en verlies aan

biodiversiteit. Als aan de binnenkant van de donut het sociaal fundament wegvalt ontstaat armoede, sociale ongelijkheid en ongezondheid.

Ook binnen de gemeente Groningen spelen deze thema's een belangrijke rol. In onze gemeente zoeken we immers ook naar gebalanceerde doorontwikkeling waarbij we oog hebben voor zowel het sociale fundament als de kwaliteit en het draagvermogen van onze fysieke ruimte. We willen het mondiale schaalniveau, waarop de donut betrekking heeft, vertalen naar duurzaamheidsthema's die op het lokale en regionale schaalniveau van Groningen spelen.

Model donut economie, Kate Raworth

In de bijlage is het essay 'Klimaatregio Groningen, naar een klimaat robuuste, CO2-neutrale en welvarende gemeente in een duurzame regio' opgenomen. Hierin wordt besproken wat de donut voor Groningen kan betekenen en hoe we als organisatie een eerste stap kunnen zetten om deze in te vullen.

FINANCIËEL OVERZICHT

Wat	Wat is hiervoor nodig?	Wanneer?	Financiën/capaciteit
Ontwikkelen Groningse donut / coördinatie Circulariteit	<ul style="list-style-type: none"> Organiseren en ontwikkelen Implementeren organisatie Ketenregie 	2022-2023	100.000
Cofinanciering projecten	<ul style="list-style-type: none"> (Ontwikkelen) Projecten vanuit de markt en het onderwijs ondersteunen Gemeente Groningen launching customer 	2022-2026	700.000
Inzet op netwerken	<ul style="list-style-type: none"> Lidmaatschappen 	Start 2022, lidmaatschap voor meerdere jaren	50.000
Inzetten op innovatie trajecten m.b.v. Europese financiering	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkelen projecten 	2022-2026	Financiering zit bij co-financiering projecten
Monitoring	<ul style="list-style-type: none"> Onderzoek en opzet monitoringssysteem 	2022-2023	50.000
Communicatie	<ul style="list-style-type: none"> Zowel naar inwoners als bedrijven Communicatieplan ontwikkelen 	2022-2026	100.000
TOTAAL			1.000.000

PLANNING

Wanneer?	Wat
X 2021	<ul style="list-style-type: none"> Vaststellen uitvoeringsagenda
X 2022-2026	<ul style="list-style-type: none"> Inzet op transitieagenda's bouw, afval en water Ontwikkelen netwerk Gemeente als launching customer Startsessies groningse donut
X 2022	<ul style="list-style-type: none"> Pilot woonmanifestatie
X 2022-2023	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkelen groningse donut Implementeren onderzoekssysteem Communicatieplan ontwikkelen Aansluiten bij relevante netwerken
X 2023	<ul style="list-style-type: none"> Implementeren groningse donut Grondstoffencatalogus
X 2030	<ul style="list-style-type: none"> 100% Afvalvrij 50% Vermindering gebruik primaire grondstoffen
X 2035	<ul style="list-style-type: none"> CO2 Neutraal
X 2050	<ul style="list-style-type: none"> 100% Circulair

Groningen Circulair

Kijk voor meer informatie over Circulaire Economie van de gemeente Groningen op: www.gemeente.groningen.nl/groningen-circulair

Kijk voor meer informatie over het verduurzamen van je eigen woning op: www.energieloket-groningen.nl/groningen

Contact

Gemeente Groningen
Gedempte Zuiderdiep 98
9711 HL Groningen
Telefoon (050) 367 81 11